

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

REFİK BAYHAN BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2022/44330

Karar Tarihi : 9/4/2026

Başkan : İrfan FİDAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Refik BAYHAN

Vekili : Av. Çiğdem ALTUNTAŞ BAYHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özel bir şirketin kurucu temsilcisi olan ortağın özel eğitim kurumu açma başvurusunun reddine dair işleme karşı açtığı davada sonuca etkili iddianın kararda karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/4/2022 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Mersin'de faaliyet gösteren özel bir şirketin kuruculuğunda ve başvurusunun kurucu temsilciliğinde 9/3/2020 tarihinde özel bir kurs için kurum açma başvurusunda bulunulmuştur. 16/3/2020 tarihinde talep reddedilmiş; gerekçede, şirketin kurucu temsilcisi olan başvurusunun adli sicil kaydına göre 8/2/2007 tarihli ve 5580 sayılı Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nun 4. maddesinde belirtilen şartları taşımadığı belirtilmiştir. Başvurucu,

anılan işlemin iptali istemiyle 15/6/2020 tarihinde dava açmış; dilekçesinde şirketin kurucu temsilcisi sıfatıyla kursun açılması için başvurduğunu belirtmiştir.

7. Mersin 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 21/10/2020 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, davacının dava dosyasında mevcut 12.02.2020 tarih ve 10014 sayılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde kuruluş tescili ilan edilen limited şirketinin kurucu ortağı olduğu, söz konusu şirketin kuruculuğunda, kurucu temsilcisi olarak özel kurs ile ilgili kurum açma başvurusunda bulunduğu ancak davacının Mülga 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanuna muhalefetten yargılandığı ve ceza aldığı, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun 4. maddesinde özel öğretim kurumlarının gerçek kişi kurucularında, tüzel kişi kurucularının yönetim organlarında, kurucu temsilcilerinde ve personeline affa uğramış olsa bile kaçakçılık suçlarından ceza almamış olması şartı arandığından davacının bu şartı sağlamadığı açık olup, davacının kurucu temsilciliğinde açılmak istenen kurum açma başvurusunun reddine ilişkin dava konusu işlemlerde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır."

8. Başvurucu, karara karşı 16/11/2020 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Adana Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 1/12/2021 tarihinde istinaf kanun yolu başvurusunu reddetmiştir. Karar, temyiz yolu açık olarak verilmiştir. Başvurucu 12/1/2022 tarihinde temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Danıştay Sekizinci Dairesi 2/2/2022 tarihinde temyiz istemini incelemeksizin reddetmiş; gerekçede, temyize konu Bölge İdare Mahkemesi kararının 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 46. maddesine göre temyiz yolu açık olmayan kesin kararlardan olduğunu belirtmiştir.

9. Başvurucu vekili, Danıştayın nihai kararını Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden 8/4/2022 tarihinde öğrenmiş; başvurucu ise aynı tarihte bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Silifke Asliye Ceza Mahkemesi 30/5/2000 tarihinde başvurusunun 7/1/1932 tarihli ve 1918 sayılı mülga Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun'a muhalefet suçundan 64.436.674 TL gümrük ağır para cezasından çevrilerek 2 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Karar 31/10/2000 tarihinde kesinleşmiştir. Silifke 1. Asliye Ceza Mahkemesi 18/1/2021 tarihinde başvurusunun memnu haklarının iadesine karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat Hükümleri

11. 5580 sayılı Kanun'un 3. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bir kurumda öğretime başlayabilmek için kurum açma izni alınması zorunludur. İzin başvuruları ilgili millî eğitim müdürlüğüne yapılır. Valilikçe yapılan inceleme sonucunda açılması uygun görülen okullar dışındaki kurumlara kurum açma izni verilir. Valilikçe açılması uygun görülen okullara ilişkin başvurular ise kurum açma izni verilmeğe üzere Bakanlığa gönderilir."

Kurum açma izni talebinin valilikçe reddedilmesi hâlinde, kurucu veya kurucu temsilcisi tarafından taleplerinin reddine ilişkin işlemin tebliğinden itibaren onbeş iş günü içinde Bakanlığa itirazda bulunulabilir. İtiraz, Bakanlıkça onbeş iş günü içinde karara bağlanır.

Kurum açma izni alınmadıkça, kuruma öğrenci kaydı yapılamaz.

..."

12. 5580 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Özel öğretim kurumlarının gerçek kişi kurucularında, tüzel kişi kurucularının yönetim organlarında, kurucu temsilcilerinde ve personeline; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezası ya da affa uğramış olsa bile Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, milli savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, kaçakçılık suçları, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar ve 11/10/2006 tarihli ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında işlenen suçlardan ceza almamış olması veya haklarında bu suçlardan dolayı kovuşturma bulunmaması, terör örgütlerine ya da Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti ya da iltisakı yahut bunlarla irtibatı olmaması şartı aranır.

..."

13. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

a) Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,

...

d) Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,

e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten,

yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

(5) Birinci fıkrada sayılan hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla hapis cezasına mahkûmiyet halinde, ayrıca, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükümlenen cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Bu hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlar dolayısıyla sadece adli para cezasına mahkûmiyet halinde, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına karar verilir. Hükümün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adli para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar.

(6) Belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet halinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar."

14. 25/5/2005 tarihli ve 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun "Yasaklanmış hakların geri verilmesi" başlıklı 13/A maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunların belli bir suçtan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilir. Bunun için; Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları saklı kalmak kaydıyla,

a) Mahkûm olunan cezanın infazının tamamlandığı tarihten itibaren üç yıllık bir sürenin geçmiş olması,

b) Kişinin bu süre zarfında yeni bir suç işlememiş olması ve hayatını iyi halli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaat oluşması,

gerekir.

(2) Mahkûm olunan cezanın infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukukî nedenle son verilmiş olması halinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmesi gerekir. Ancak, bu süre kişinin mahkûm olduğu hapis cezasına üç yıl eklenmek suretiyle bulunacak süreden az olamaz.

(3) Yasaklanmış hakların geri verilmesi için, hükümlünün veya vekilinin talebi üzerine, hükmü veren mahkemenin veya hükümlünün ikametgâhının bulunduğu yerdeki aynı derecedeki mahkemenin karar vermesi gerekir..."

2. Anayasa Mahkemesi Kararı

15. Anayasa Mahkemesinin 10/9/2025 tarihli ve E.2024/125, K.2025/178 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"29. Kuralda affa uğramış olsa bile devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanların turist rehberliği mesleğine kabul edilemeyeceği düzenlenmek suretiyle süresiz bir hak yoksunluğu öngörülmektedir. Öncelikle süresiz hak yoksunluğuna karşı yasaklanmış hakların geri verilmesi kurumunun, devletin

egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanların turist rehberliği mesleğini icra etmelerine imkân sağlayıp sağlamadığının değerlendirilmesi gerekir.

30. Kural uyarınca devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanların turist rehberliği mesleğini icra edememelerine ilişkin olarak belli bir süre öngörülmemiş olsa da yasaklanmış hakların geri verilmesi kararıyla bu mesleğe kabul edilmelerinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapsamda yasaklanmış hakların geri verilebilmesi için öngörülen mahkûm olunan cezanın infazının tamamlandığı tarihten itibaren üç yıllık bir sürenin geçmiş olması, kişinin infazın tamamlanmasından itibaren üç yıllık süre içerisinde yeni bir suç işlememesi ve hayatını iyi hâlli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaatin oluşması, mahkûm olunan cezanın infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukuki nedenle son verilmiş olması hâlinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmesi şartlarının orantılılık incelemesinde değerlendirilmesi gerekir.

31. Bu bağlamda cezanın infazının tamamlanmasından itibaren geçmesi gereken üç yıllık sürenin veya infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukuki nedenle son verilmiş olması durumunda hükmün kesinleştiği tarihten itibaren geçmesi gereken beş yıllık sürenin geçmiş olması şartıyla turist rehberliği mesleğine kabulün mümkün olduğu, söz konusu sürelerin ise makul ve orantılı olduğu anlaşılmaktadır.

32. Ayrıca yasaklanmış hakların geri verilmesi için belirtilen süreler içinde yeni bir suç işlememe ve hayatın iyi hâlli olarak sürdürüldüğü hususunda mahkemece kanaatin oluşması şartı arandığından bu konuda hâkimin takdir yetkisi bulunmaktadır. Bununla beraber iyi hâlin belirlenmesinde belirtilen süreler içinde yeni bir suçun işlenmemesinin etkili olduğu gözetildiğinde söz konusu yetkinin sınırsız olmadığı ve ayrıca yargısal denetime tabi olduğu anlaşılmaktadır.

33. Bu itibarla kuralla devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanların turist rehberliği mesleğine kabul edilmeleri bakımından bir hak yoksunluğu getirilmekte ise de yasaklanmış hakların geri verilmesiyle birlikte bu hak yoksunluğunun süresiz olmadığı, bu sürenin diğer koşulların yanında sınırlandırıldığı ve turist rehberliği mesleğine kabul için devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanlara aşırı bir külfet yüklenmediği anlaşılmaktadır (bazı farklılıklarla birlikte benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. AYM, E.2023/80, K.2024/142, 23/7/2024, § 35; E.2024/96, K.2024/143, 23/7/2024, § 36).

34. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir."

B. Uluslararası Hukuk

16. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

17. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının demokratik toplumda önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır (Airey/İrlanda, B. No: 6289/73, 9/10/1979, § 24). AİHM'e göre hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan hukuki belirlilik

Sözleşme'nin bütün maddelerinde mündemiçtir (*Jordan Jordanov/Bulgaristan*, B. No: 23530/02, 2/7/2009, § 47). Adil yargılanma hakkı hukukun kabul edilmiş evrensel ilkelerine uygun olarak yorumlanmalıdır. Bu bağlamda hakkın tesliminden kaçınma (*denial of justice*) yasağı bu ilkelerin başında gelmektedir (*Golder/Birleşik Krallık*, B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 35).

18. AİHM iç hukukun yorumlanmasında öncelikli görevin ulusal otoritelere ait olduğunu vurgulamaktadır. AİHM'in görevi ulusal hukuk mercilerinin yorumlarının etkilerinin Sözleşme ile uyumlu olup olmadığını tespit etmekle sınırlıdır (*Waite ve Kennedy/Almanya*, B. No: 26083/94, 18/2/1999, § 54). AİHM kural olarak kendisinin ulusal mahkemelerin yerine geçerek değerlendirme yapma görevinin bulunmadığını, ulusal hukukun yorumlanmasına ilişkin sorunları çözmenin öncelikli olarak ulusal otoritelerin -özellikle ulusal mahkemelerin- yetkisinde olduğunu ifade etmektedir. AİHM bu sebeple ulusal mahkemelerin iç hukukun yorumuna ilişkin tartışmalarına karışmayacağını belirtmektedir. Ancak AİHM keyfiliğin bulunduğu, diğer bir ifadeyle ulusal mahkemelerin iç hukuku açıkça hatalı veya keyfî ya da adaleti hiçe sayacak şekilde uyguladıklarını gözlemlediği hâllerde bunu sorgulayabileceğine işaret etmektedir (*Andelković/Sırbistan*, B. No: 1401/08, 9/4/2013, § 24).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 9/4/2026 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu 5580 sayılı Kanun'da belirtilen şartları taşımasına rağmen mahkemelerce mevzuatın hatalı uygulandığını, kendisinin kurucu ortak olması nedeniyle kanunda belirtilen şartların kendisi için geçerli olmadığını ifade etmiştir. Memnu hakların iadesine karar verilmesine karşın herhangi bir şekilde bu durumun değerlendirilmediğini belirtmiştir. Kendisinin yalnızca kurucu ortak olduğunu, başka bir ünvanı bulunmadığını, buna rağmen haksız ve hukuka aykırı olarak davasının reddedildiğini iddia ederek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde, başvurunun temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddiaları gerekçeli karar hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu AİHM'in birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (*Abdullah Topçu* [1. B.], B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

26. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.*" denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (*Abdullah Topçu*, § 76).

27. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Bu hak, tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve demokratik bir toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (*Sencer Başat ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

28. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (*Yasemin Ekşi* [1. B.], B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

29. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (*Sencer Başat ve diğerleri*, §§ 35, 39).

30. Bir davada tarafların hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün içerik ve kapsamı ile bu hükme varılırken mahkemenin neleri dikkate aldığı ya da almadığını gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş, kuşkuyla yer vermeyecek açıklıkta olan bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması *gerekçeli karar hakkı* yönünden zorunludur (*Sencer Başat ve diğerleri*, § 38).

31. Öte yandan bireysel başvuru yolunun ikincilik niteliği gereği ilgili mevzuatı yorumlamak mahkemelerin görevi olup Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda incelediği husus, mahkemelerin gerekçelerine esas yorumun Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleri ihlal edip etmediğidir (*Şeyma Kayaoğlu* [2. B.], B. No: 2014/5491, 5/7/2017, § 53).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda başvuru, şirketin kurucu temsilcisi sıfatıyla özel bir kurs açma başvurusunda bulunmuş; talebinin reddedilmesi üzerine dava açmıştır. İdare Mahkemesi davayı reddederken başvurucağın kaçakçılık suçundan ceza almış olması nedeniyle 5580 sayılı Kanun'un 4. maddesinde belirtilen şartı taşımadığı sonucuna varmıştır. Karar istinaf aşamasından geçerek kesinleşmiştir.

33. 5580 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre, bir özel eğitim kurumunun kurucusu ya da kurucu temsilcisi olmak isteyen gerçek kişi belli başlı suçlardan ceza almamış olmalı veya hakkında bu suçlardan dolayı kovuşturma bulunmamalıdır. Madde metninde belirtilen suçlar arasında kaçakçılık suçu da sayılmıştır. Kanun koyucu affa uğrasa bile bu suçtan ceza alınmasını engel olarak kabul etmiştir (bkz. § 12).

34. Uyuşmazlıkta çözüme kavuşturulması gereken temel mesele, başvurucağın 5580 sayılı Kanun'un 4. maddesinde belirtilen şartları taşıyıp taşımadığıdır. İdare Mahkemesi başvurucağın 30/5/2000 tarihinde 1918 sayılı Kanun'a muhalefet etme suçundan netice itibarıyla 2 gün hapis cezası ile cezalandırılmasını dayanak alarak bu şartı sağlayamadığını kabul etmiştir.

35. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin yargılamada görev alan mahkemelere ait olduğunun altı çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu mahkemelerin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte mahkeme yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede mahkemelerce yapılan değerlendirmeler veri olarak kabul edilecektir.

36. Anayasa Mahkemesi norm denetiminde yaptığı incelemede turist rehberlerinin mesleğe kabulü için aranan şartlardan biri olan, devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan -kaçakçılık suçu da şartlar arasında sayılmıştır- bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına mahkûm olmama şartında geçen "...Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar,..." ibaresini incelemiştir. Kararda, madde metninde yer alan düzenlemede yasaklanmış hakların geri verilmesi kararıyla mesleğe kabulü engelleyen herhangi bir değerlendirme olmadığı belirtilmiştir. Başka bir deyişle devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanların turist rehberliği mesleğine kabul edilmeleri bakımından bir hak

yoksunluğu öngörülse de yasaklanmış hakların geri verilmesiyle birlikte bu hak yoksunluğunun süresiz olarak olmadığı ifade edilmiştir. Diğer koşulların yerine getirilmesi kaydı ile hak yoksunluğunun giderilme şansı bulunması nedeniyle devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlardan mahkûm olanlara aşırı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiş ve iptal talebi reddedilmiştir (bkz. § 15).

37. Benzer şekilde başvuruya konu olayda da kaçakçılık suçundan ceza almama özel eğitim kurumunun kurucusu ya da kurucu temsilcisi olma şartları arasında sayılmıştır. Madde metni incelendiğinde yasaklanmış hakların geri verilmesi hâlinde kurucu ya da kurucu temsilci olmayı engelleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır yani cezanın infazının tamamlanmasından itibaren geçmesi gereken üç yıllık sürenin veya infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukuki nedenle son verilmiş olması durumunda hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıllık sürenin geçmiş olması şartıyla kurucu temsilci olmak mümkündür.

38. Somut olayda başvurunun 18/1/2021 tarihinde memnu haklarının iadesine karar verilmiştir. Bu durumda başvurunun kurucu temsilci olmasının değerlendirilmesi yönünden 5580 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak Bölge İdare Mahkemesi, başvurunun memnu haklarının iade edilmiş olmasını herhangi bir şekilde değerlendirmemiştir. Memnu hakların iade edilmiş olması karşısında, yapılan başvurunun nasıl değerlendirilmesi gerektiği, kabul edilmeme hâlinde neden kabul edilmediği kararda açıklanmamıştır.

39. Kural olarak mahkeme kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciiince bu karara atıfla değerlendirme yapılması makul görülebilir. Mahkeme kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazların kanun yolu mercii tarafından gerekçeli bir şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda mahkeme kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Bölge İdare Mahkemesi tarafından ise bu karara atıf yapılarak herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır (*Diren Taş* [I. B.], B. No: 2019/38230, 24/1/2024, § 36).

40. Sonuç olarak başvurunun memnu haklarının iade edilmiş olmasının kurum açma başvurusunun reddedilmesini neden ve nasıl haklılaştırdığı hususunun yargılama mercilerinin gerekçelerinde yer almadığı görülmüştür. Yargılama mercileri başvurunun memnu haklarının iadesine karar verilmesini değerlendirmedikten başvurunun kurum açma başvurusunun haksız olarak reddedildiğine ilişkin iddiaları yeterli şekilde açıklığa kavuşturulmamıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

42. Başvurunun suçta ve cezada kanunilik ilkesi ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürdüğü görülmüş ise de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden diğer ihlal iddiaları hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasının gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL manevi ve 100.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (*Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)* [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın neticesiyle ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyumsuzluğun sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

46. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

Ç. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Mersin 2. İdare Mahkemesine (E.2020/539, K.2020/934) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 664,10 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 40.664,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/4/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.